

Riksbankens företagsintervjuer

DECEMBER 2008 – JANUARI 2009

■ Riksbankens företagsintervjuer december 2008 – januari 2009

Fortsatt fall i konjunkturen och ökade finansieringssvårigheter för företagen

Företagen som Riksbanken har intervjuat uppger att konjunktur-utvecklingen under hösten har försämrats ytterligare. Försämringen yttrar sig bland annat genom en hastigt minskad orderingång och en försämrad tillgång till krediter. Vartannat företag i undersökningen uppger att tillgången till extern finansiering (bland annat banklån) har blivit sämre det senaste kvartalet. Flera företag anger att situationen försämrades efter konkursen i den amerikanska investment-banken Lehman Brothers. Företagens framtidstro är i allmänhet pessimistisk. Två av tre företag räknar med ett ännu sämre konjunkturläge om ett halvår.

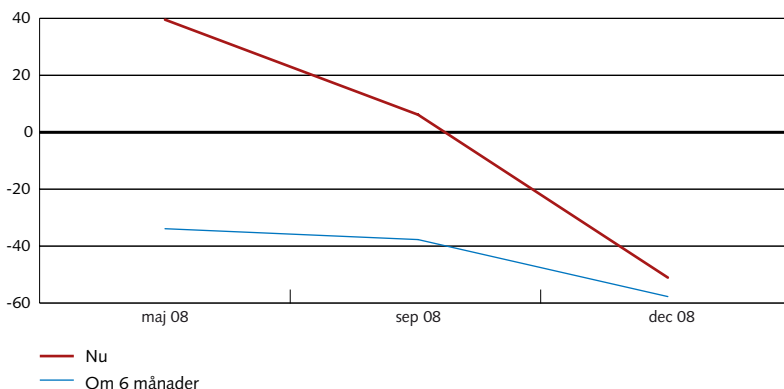
Riksbankens intervjuer med företag från det svenska näringslivet ägde huvudsakligen rum under december 2008. Ungefär en femtedel av sammanlagt 60 intervjuer genomfördes i början av januari.¹

På frågan hur företagen uppfattar det nuvarande konjunkturläget svarar majoriteten av företagen att det är "Dåligt". I den föregående undersökningen i september fanns det något fler företag som betecknade situationen som "God" jämfört med "Dåligt". Mer än vartannat företag uppger nu att konjunkturläget för närvarande är dåligt och två företag av tre att läget väntas vara ännu sämre om ett halvår (se diagram 1). Störst är försämringen bland industriföretagen. Det finns endast enstaka industriföretag i undersökningen som anser att läget är bra. Även inom byggindustri och handel anses konjunkturläget vara dåligt.² Bland företagen inom den privata tjänstesektorn dominerar svaret dåligt men inte lika tydligt som i de andra sektorerna.

1 För en utförligare redovisning av undersökningens syfte, metod och urval etc. hänvisas till "Utformningen av Riksbankens företagsintervjuer" i detta dokument.

2 De redovisade "nettöten" illustrerar tendenserna i undersökningen men nivåerna bör tolkas med viss försiktighet eftersom antalet intervjuade företag är förhållandevis litet. Förändringarna av nettöten mellan undersökningarna tycks emellertid överensstämma relativt väl med resultat från andra undersökningar, till exempel Konjunkturinstitutets barometer. För mer diskussion se "Utformningen av Riksbankens företagsintervjuer" i detta dokument.

Diagram 1. Omdömet om konjunkturläget nu och om ett halvår

Anm: Nettotal är saldot mellan andelen företag som uppgett en ökning respektive en minskning. Frågan avser företagens omdöme om konjunkturläget nu och om sex månader. Se även "Utformningen av Riksbankens företagsintervjuer" i detta dokument.

Källa: Riksbanken

Hastig och bred konjunkturförsämring under hösten

I Riksbankens samtal med företagen uppger många att försämringen av konjunkturen har varit både exceptionellt snabb och bred. Några citat från företagen som kan illustrera situationen är till exempel: "vi har inte på 35 år upplevt så svag konjunktur som vi gör idag", "ett idiotstopp på marknaden inträffade under hösten". Ett stort exportföretag beskriver situationen som att "i början av oktober ändrades den mentala inställningen i alla sektorer i alla länder inom loppet av 14 dagar". Ett annat stort exportföretag konstaterar "att det hände något i november" i samband med att ordergången gick ned med "flera tiotals procent". Samma företag konstaterar att även efterfrågan på underhåll och reparationer har minskat och att detta är ett tecken på allvarlig försämring eftersom kunderna "uppenbarligen inte ens behöver hålla i gång utrustningen". Flera industriföretag vittnar också om längre produktionsstopp i tillverkningen än normalt under jul- och nyårshelgerna.

Även företag inom handel betecknar den nuvarande konjunkturen som mycket svag. Handlare med motorfordon jämför situationen för branschen med den som rådde kring 1992/93. Det plötsliga bortfallet av efterfrågan som industrin noterade under hösten noteras också i handeln. Flera handlare uppger att omsättningen under ett par veckor påverkades när oron var som störst. Livsmedelsbutiker märkte också av en tydlig nedgång i omsättningen under en period. Livsmedels-handlare har tydligt noterat att konsumenterna i större utsträckning har efterfrågat lågprisprodukter jämfört med dyrare produkter.

Inom tjänstebranscherna är försämringen inte lika djup som i de andra sektorerna men även här märks en tydlig försämring. Tydligast är den i branscher som på olika sätt är relaterade till fastighetsbranschens utveckling som fastighetsmäklare och fastighetskonsulter. Även inom branscher som sysslar med service och underhåll åt andra företag har det skett en dämpning av efterfrågan på företagens tjänster.

Efterfrågebortfall och ökad oro

Företagen uppger något olika svar på frågan om orsaken till den svaga utvecklingen under hösten. Bland industriföretag anger man i allmänhet globala faktorer som den viktigaste orsaken. Det tydligaste tecknet uppges vara en kraftigt minskad orderingång från omvärlden och att redan lagda order annullerades i stor skala under hösten.

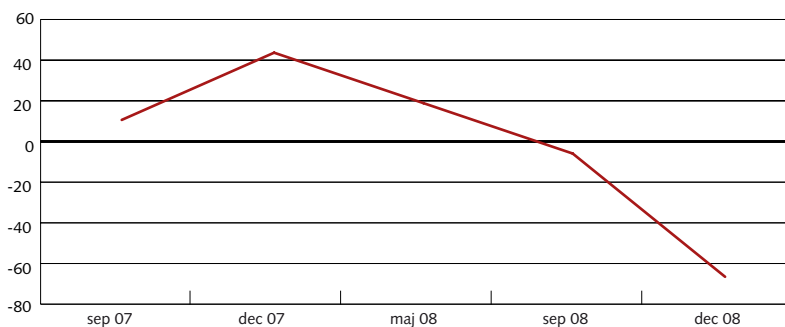
Bland handelsföretag och bland företag som direkt säljer till konsumenter anges snarast förväntningar och psykologiska faktorer som en viktig förklaring. Företagen uppger att konsumenterna har blivit oroliga av "alla dåliga nyheter i media" och därmed dragit ned på konsumtionen. Företagen tycks också mena att om osäkerheten om framtiden och konjunkturen minskade skulle ett "mer normalt konsumtionsmönster" kunna etableras igen. Samtidigt påpekar man också att situationen inte enbart beror på förväntningar och att utvecklingen kan bli ännu sämre framöver mot bakgrund av de förväntningar som finns i ekonomin om bland annat högre arbetslöshet och fallande fastighetspriser.

Företagen i byggbranschen hade redan i september märkt av en lägre efterfrågan i byggandet av bostäder men under hösten har även efterfrågan på kommersiella fastigheter och anläggningar minskat. Investeringar i projekt som finansieras av den offentliga sektorn har dock varit opåverkade. Byggföretagen har tidigare haft en stor orderstock men i och med att denna har sjunkit, framförallt för bostadsbyggandet, väntas byggproduktionen dämpas framöver. En viktig orsak till lägre bostadsbyggande uppges vara en minskad tillgång till krediter. Byggföretagen uppger att utvecklingen i branschen är mycket beroende av kundernas möjligheter att få lån. Flera företag uppger att banker av olika anledningar har tagit tillbaka tidigare givna löften om krediter och en del projekt har således inte kunnat sättas igång. Byggföretagen har också fått propåer från kunder som har svårigheter med att få lån att hjälpa till med olika typer av tillfälliga finansieringslösningar.

Omfattande revideringar av företagets investeringsplaner

Redan i den föregående undersökningen i september avsåg en övervikt av företagen att minska antalet anställda under hösten. I decemberundersökningen har denna tendens förstärkts inom samtliga sektorer. Den svagare efterfrågan har också medfört att företagen under hösten radikalt har lagt om planerna för sina investeringar. Bland industriföretagen uppger en stor majoritet att investeringarna kommer att minska det närmaste halvåret (se diagram 2). En annan bidragande orsak till minskade investeringar är en ökad fokus på företagets likviditetssituation i spåren av dyrare upplåningsmöjligheter och sämre kredittillförsel. Det finns flera exempel där företagen avser att förbättra likviditeten genom att inte genomföra alla tidigare planerade investeringar. Vissa industrier uppger att investeringar som inte är absolut nödvändiga för att upprätthålla produktionen är uppskjutna på framtiden. Det finns också exempel på att investeringar i utvecklingsprojekt har fått skjutas upp.

Diagram 2. Industrins investeringsplaner

Anm: Nettototal är saldot mellan andelen företag som uppgett en ökning respektive en minskning av investeringarna de kommande sex månaderna. Se även "Utformningen av Riksbankens företagsintervjuer" i detta dokument.

Källa: Riksbanken

Företagens finansieringssituation har blivit svårare under hösten

Finansieringen av verksamheten och tillgången till krediter för investeringar har diskuterats ingående med företagen. Nästan hälften av företagen svarar att tillgången till extern finansiering har blivit sämre under hösten.³ Ungefär lika många anger att det inte har skett någon förändring sedan den föregående undersökningen i september. Skuldsättningsgraden och finansieringsbehovet varierar mycket mellan företagen.

Företagen uppger att räntekostnaderna har ökat sedan september men de väntas falla tillbaka nu bland annat som en följd av att räntorna har sjunkit mot slutet av året. Många företag uppger också att den marginal bankerna har på lånen har ökat. De flesta företag tycks ändå klara sina upplåningsbehov på olika sätt. Detta gäller framförallt de stora företagen. Flera av de största företagen uppger att upplåning på marknaden för företagsobligationer och företagscertifikat successivt har blivit svårare och/eller dyrare under året. Företagen uppger bland annat att de avstod att låna via emissioner av företagsobligationer eftersom räntenivån blev för hög.⁴ I en del fall har man också tagit till okonventionella medel. Ett företag uttryckte problemet som att "den traditionella finansieringen via bank fungerar inte längre och därför har företaget vänt sig direkt till potentiella investerare". Företagen känner till möjligheterna för bankerna att låna i Riksbanken genom att lämna företagscertifikat av god kvalitet som säkerhet men anser inte att detta har haft någon större effekt på företagets finansieringssituation. Enligt företagen förefaller det ha att göra med bankernas begränsade möjlighet och vilja att ytterligare öka utlåningen och kreditriskerna.

Trots att det på många håll upplevs som att traditionell finansiering från bankerna har blivit svårare tycks detta fortfarande vara det vanligaste sättet. Flera stora företag uppger att intresset från stora internationella banker att låna ut till svenska företag har minskat och att konkurrensen mellan bankerna därmed också minskar. Enligt företagen förefaller det som att bankerna drar sig tillbaka till sina hemmarknader. För företagets del har detta inneburit att upplåningen i högre grad än tidigare görs hos svenska och/eller nordiska banker. De stora företagen befarar själva att det kan ha lett till att mindre företag kan ha fått det svårare att få lån. Ett företag pekade på en risk

3 Eftersom intervjuerna i första hand genomförs med stora och medelstora företag är inte urvalet representativt för hela näringslivet.

4 Flera större företag uppger att kostnaderna för att försäkra företagsobligationer har stigit med "flera hundra punkter" (hundra räntepunkter är lika med en procentenhet) och att detta påverkar företagets upplåningskostnader vid nya obligationsemissioner.

till följd av problemen med att låna upp på marknaden för företagsobligationer: "Bankerna kommer att torka upp om inte emissionerna av företagsobligationer kommer igång igen".

Vissa företag agerar bank åt andra företag

De stora företagen noterar att en del underleverantörer och kunder har fått det svårare med finansieringen och det har lett till följd-effekter även för storföretagen. Några mindre underleverantörer har gått i konkurs av olika skäl. Vissa av underleverantörerna har tillverkarna ett särskilt nära samarbete med och är mer beroende av. Några av underleverantörerna uppges ha svårt att överhuvudtaget få några som helst lån i dagsläget. Detta har bland annat inneburit att de inte kan köpa in råmaterial för sin tillverkning. En lösning på problemet har varit att större och solidare företag istället tar på sig en del av bankens kreditrisk genom att garantera en del av lånet till underleverantören. På det viset blir det storföretaget som banken har kreditrisken till istället för den lilla underleverantören. När detta inte är tillräckligt kan det stora företaget istället behöva köpa in råvaror till underleverantören eftersom banken inte är villig att ge någon kredit alls. På så vis kan de stora och kapitalstarka företagen fungera som en slags kreditgivare åt andra finansiellt svagare företag.

Kreditgivning mellan företagen har i en del fall också påverkats. En förlängd kredittid kan ha en stor betydelse för ett företags kassaflöde. Kredittidens längd förefaller ha blivit en allt viktigare faktor i förhandlingarna om nya kontrakt. Kreditförluster till följd av uteblivna betalningar har ökat något enligt företagen men uppges fortfarande vara relativt måttliga. Samtidigt påpekar flera företag att man är mer restriktiva med att ge krediter till andra företag och kräver även ökade säkerheter. Ett företag i byggbranschen uttryckte att "Vid minsta tecken på problem hos en beställare bromsas pågående projekt tills säkerheten anses vara tryggad". Andra företag uppges istället att man levererar mindre kvantiteter till kunder som kan mistänkas hamna i finansiella svårigheter.

Svårigheter med att få lån på längre sikt

Många av företagen Riksbanken har talat med uppges att det är besvärligt att finansiering inte kan ordnas eller garanteras på längre löptider. Det finns i de flesta fall möjlighet att ordna upplåning på kort sikt men det finns också en efterfrågan på lån på längre löptid från företagens sida. Eftersom möjligheten till finansiering på marknaden för företagsobligationer har minskat uppges företagen att de istället har vänt sig till bankerna. Företagen har avtal och löften om lån

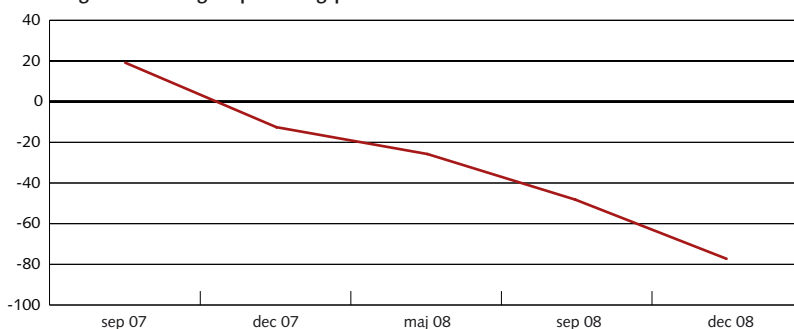
med banker som de kan utnyttja, så kallade "kreditlinor" och andra kreditfaciliteter. Bland de företag som har ingått i undersökningen i december uppger dock de flesta att de har varit restriktiva med att utnyttja sina kreditlinor och speciella lånemöjligheter.

Flera exportföretag uppger att den ökning av anslag till Exportkreditnämnden och Svensk Exportkredit AB som regeringen har fattat beslut om väntas underlätta möjligheterna att genomföra exportaffärer med utlandet. Några företag uppger även att de har tagit lån i Europeiska Investeringsbanken för att finansiera olika forsknings- och utvecklingsprojekt och att även detta till viss del har underlättat finansieringssituationen.

Företagens prisökningsplaner väsentligt lägre

Företagen lyfter fram att flera viktiga kostnader har dämpats den senaste tiden. Det gäller bland annat olika råvaror som tidigare ökade kraftigt i pris; till exempel olika metaller, olja och livsmedel. Flera företag nämner att även transportkostnaderna, speciellt för sjöfrakt, har blivit väsentligt billigare. På en fråga om lönekostnadernas utveckling konstaterar flertalet att löneökningarna väntas följa de avtalsenliga ökningarna samtidigt som löneglidningen väntas bli lägre i år jämfört med förra året. Det senare beror på den försämrade utvecklingen på arbetsmarknaden. Sammantaget är det betydligt färre företag jämfört med tidigare undersökningar som avser att höja priserna mer än tidigare (se diagram 3).

Diagram 3. Företagens prisökningsplaner

Anm: Nettototal är saldotal mellan andelen företag som uppgett en ökning respektive en minskning. Frågan avser hur mycket företagen planerar höja priserna de kommande tolv månaderna jämfört med föregående tolv månader. Se även "Utformningen av Riksbankens företagsintervjuer" i detta dokument.

Källa: Riksbanken

Växelkurseffekter inom ett halvår

Växelkursens betydelse för företagen varierar mycket mellan olika branscher och även mellan företag inom samma bransch. Växelkursens betydelse beror på hur mycket företaget importerar och exporterar och på vilka kostnader och intäkter man har i olika valutor. För företag med kostnader huvudsakligen i svenska kronor och intäkter i utländska valutor innebär en försvagning av växelkursen större intäkter och högre lönsamhet. Av de företag i undersökningen som det var relevant att fråga om växelkursens betydelse, svarade tre företag av fyra att växelkursförändringar hade en påverkan på företagets priser inom ett halvår. Fördröjningen beror på hur långa valuta-säkringskontrakt företaget ingår, på hur långa avtal man har med olika leverantörer och hur ofta företaget ändrar sina priser gentemot kunderna. En del av de intervjuade företagens priser påverkar konsumentpriserna direkt. Det gäller framförallt företagen inom handeln. Enligt de intervjuade företagens svar tycks tidsfördröjningen mellan växelkursförändringar och ändrade försäljningspriser vara ungefär densamma för industrin och handeln.

Sveriges riksbank
102 37 Stockholm

Tel 08-787 00 00
Fax 08-21 05 31
registratorn@riksbank.se
www.riksbank.se